

Чорна І. В. аспірант, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
<https://orcid.org/0000-0001-9018-6379>

ТРАНСФОРМАЦІЯ МАСОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто проблему трансформації масової політичної свідомості в умовах модернізації політичної системи України. Визначено, що політична свідомість формується під впливом не тільки національно-культурних особливостей країни, рівня її економічного, соціального і технологічного розвитку, але й конкретної соціально-політичної обстановки, у якій вона перебуває. Було виокремлено специфічні характеристики масової політичної свідомості у суспільствах нових незалежних держав, до яких належить й Україна.

Ключові слова: політична свідомість; масова свідомість; нові інформаційні технології; політична психологія; модернізація політичної системи.

Вступ. На сьогодні, сучасне українське суспільство переживає глобальну трансформацію усіх сфер своєї життєдіяльності, яка розпочалася зі здобуттям Україною незалежності. Розпад Радянського Союзу – утворення імперського типу – поставив перед молодою державою непросте завдання: здійснити зміну політичної та економічної системи і подолати економічну кризу, уникнувши при цьому серйозних соціально-політичних потрясінь та нестабільності. Під час формування політичної системи Україна зіткнулася з багатьма проблемами, характерними для розвитку нових незалежних держав або ж так званих “транзитивних суспільств”.

Політична система є онтологічною умовою існування масової політичної свідомості, і її трансформація торкається різних сторін цього феномену. З іншого боку, сама масова політична свідомість може впливати на процес трансформації політичної системи. У зв'язку з цим постає питання про антропологічний вимір політичної системи, у тому числі, й про тенденції трансформації масової політичної свідомості під час модернізації політичної системи нової незалежної держави.

Мета статті – розкрити особливості трансформації масової політичної свідомості в умовах модернізації політичної системи України як нової незалежної держави.

Теоретичне підґрунтя. Знання про державу, інститути влади, громадсько-політичний ідеал і вплив на нього масової свідомості беруть свої витoki ще у працях

античних філософів. Вивчення проблем безпосередньо масової свідомості традиційно пов'язане із вивченням масової психології, становлення масового суспільства, теоретичним усвідомленням ролі мас та масової свідомості в державному управлінні. Ці аспекти досліджували такі науковці, як Г. Лебон, Д. Тард, З. Фрейд, К. Юнг, С. Кара-Мурза, С. Московичі. Соціально-психологічне вивчення масової свідомості у рамках формули “стимул-реакція” знайшли відображення в дослідженнях М. Ковалевського, Н. Михайловського, В. Бехтерева. У теоріях масової комунікації актуалізуються питання механізмів маніпулювання масовою свідомістю, що досліджували Х. Арендт, М. Вебер, Е. Дюркгейм, Х. Ортега-і-Гассет.

А. Тойнбі, Ч. Міллс, А. Етціон, Д. Белл, Ж. Бодрійяр, Ж.-Ф. Ліотар, М. Фуко – представники постмодерної концепції суспільства, які приділяли увагу феномену впливу на масову політичну поведінку нового глобалізованого інформаційного та культурного простору.

Окремі аспекти масової політичної свідомості відображені у наукових працях українських дослідників Г. Почепцова, В. Іванова, Н. Вітюка, М. Вівчарика, О. Зернецької. Масова політична поведінка досліджувалася В. Бебіком, Ю. Шаповалом, Д. Видріним, В. Северинюком, В. Бортніковим, Ю. Романенком.

Проблеми генези нових незалежних держав і, зокрема, модернізації їхньої політичної системи розглядалися в працях таких науковців як В. Гьосле, С. Хантінгтон, Дж. Коулмен, М. Леві, Е. Лефер, Л. Мак-

Алістер, Г. Бінен, Е. Льюен, М. Нідлер, Дж. Мітльмен, Г. Мірський, Н. Сімонія, В. Чорний [1, 2] та інші.

Методи дослідження.

Методологічними засадами статті є сукупність принципів, підходів, загальнонаукових та спеціальних методів політичної психології, неінституціоналізму та транзитології. Це дало можливість окреслити і проаналізувати взаємозв'язок політичних інститутів та психологічних чинників масової політичної свідомості у транзитивних суспільствах, зокрема й в українському. Методологічні принципи психологічної науки, зокрема, теорії мотиваційної сфери дозволили проаналізувати вплив внутрішніх емоційно-афективних станів і мотиваційної сфери індивіда, його світосприйняття на формування моделей масової політичної свідомості. Транзитологічний підхід забезпечив врахування під час дослідження масової політичної свідомості особливостей соціально-політичного контексту транзитивних суспільств.

Визначені дослідницькі завдання та методологія роботи зумовили використання загальнонаукових методів: аналізу, синтезу, абстрагування, класифікації. Системний підхід дав змогу розглядати масову політичну свідомість як невід'ємний елемент соціально-політичної реальності.

Результати і обговорення. Стрімкі зміни, які відбулися у 1990-ті роки на території колишнього СРСР, призвели до утворення нової незалежної держави – України. Разом з ухваленням Конституції України розпочалася нова епоха політичного розвитку держави. Закладені в основному законі демократичні засади суспільного розвитку були покликані сприяти розбудові якісної політичної системи, яка б могла захистити права та інтереси кожної людини. Проте наразі говорити про завершення процесу формування демократичної політичної системи в Україні передчасно, враховуючи особливості функціонування політичних систем нових незалежних держав, а також те, що політична система України здійснювала еволюцію від тоталітарного типу до демократичного без будь-якої виваженої, розробленої стратегії [3].

Зважаючи на те, що до 1991 р. Україна перебувала в колоніальній залежності від

Російської імперії (з 1922 р. Радянського Союзу), тобто мала статус колонії, то після проголошення незалежності вона стала постколоніальною державою, а суспільство – постколоніальним. Водночас, до такого типу країн застосовують й такі традиційні поняття, як “нові незалежні держави” та “транзитивні країни (суспільства)” [4]. Тож загалом сучасну політичну систему в Україні можна охарактеризувати як транзитивну або перехідну. У ній збереглися деякі елементи системи радянського типу, хоча з'явилися і почали функціонувати нові політичні інститути. Відповідно, розглядати особливості трансформації масової політичної свідомості українців слід у контексті суспільно-історичної практики нових незалежних держав, яких нараховується більше ста.

Розглядаючи процес формування політичної свідомості окремого індивіда, зазвичай виділяють чотири чинники, які впливають на цей процес: власний життєвий досвід людини (включаючи соціально-економічні умови її існування); міжособистісні комунікації, які розширюють індивідуальний досвід людини до загального досвіду його референтної групи; соціальні інститути (церква, школа, партії та об'єднання тощо), які тиражують очищений до ідеології досвід різних соціальних груп; засоби масової комунікації, які надають кожному можливість скористатися існуючим досвідом в усьому розмаїтті форм і змісту [5].

Значення кожного з вище перерахованих чинників у формуванні масової політичної свідомості має суттєві відмінності у різних суспільствах. Це зумовлено не тільки національно-культурними особливостями тієї чи тієї країни (суспільства), рівнем її економічного, соціального і технологічного розвитку, а й конкретною соціально-політичною обстановкою у якій вона перебуває.

Нерідко традиційні ціннісні системи нових незалежних держав, які стали на шлях демократичного розвитку, але при цьому закономірно зіткнулися з проблемами функціонування демократичних інститутів, трансформуються і розмиваються. Певні духовні цінності витісняються цінностями матеріального характеру. Якісні зрушення політичної свідомості громадян торкаються сфери демократичних цінностей. Значно

падає значимість закону і таких демократичних інститутів, як багатопартійність, представницькі органи влади, вибори, референдуми тощо. У той же час посилюється підтримка громадською думкою авторитарних методів управління, зростає значущість так званої “сильної особистості”, лідера, здатного “дати країні лад”.

У свідомості громадян нових незалежних держав усе виразніше вкорінюється переконаність у тому, що в справах країни від них нічого не залежить, що суспільством управляють ті, хто володіє багатством і владою. Значна частина населення починає вважати, що не існує ефективних способів впливу на владу. Відповідно, це породжує рекордно низький рівень довіри населення до усіх політичних інститутів. Таким чином, в умовах трансформації суспільств нових незалежних держав практично усі аспекти і події сучасного світу – демократія і ринкова економіка, свобода і соціальна відповідальність, взаємини між особистістю, суспільством і державою – мають свою специфіку [6].

Крім того, глобалізація і розвиток інтернет-технологій є тими чинниками – це стосується усіх без винятку суспільств, – які чинять значний вплив на масову свідомість. Вони роблять інформацію доступною для всіх верств населення. Порівнюючи свою реальність з реальністю більш розвинених країн, громадяни роблять висновки про “хибний” курс розвитку своєї держави. Роль нових інформаційних технологій в цьому контексті пов’язана зі здатністю людини моделювати поведінку шляхом спостереження. Індивід спостерігає за діями інших людей і наслідками цих дій, таким чином навчаючись тим поведінковим моделям, які спостерігає.

Засоби масової інформації (ЗМІ) відіграють все більш значну роль в сучасному соціумі та політичній системі. Змінюється політична комунікація, адже в неї з’являються нові засоби. ЗМІ стають важливим суспільним, в тому числі й політичним, інструментом впливу [7]. Вони здатні соціалізувати, “приземлювати” політичні стратегії і тактичні задуми, роблячи їх доступними і зрозумілими для населення, надаючи легітимності політичному процесу загалом. З одного

боку, за допомогою ЗМІ політика стає більш прозорою і передбачуваною, а з іншого, до політичного процесу включається все більша частина населення. ЗМІ тим самим є важливим джерелом і чинником формування соціально активної особистості, політичної свідомості, стимулятором групової активності, показником соціальної зрілості, розвиненості і відкритості громадської системи [8].

Умови розвитку суспільств нових незалежних держав вносять значні корективи до діяльності ЗМІ та сприяють зміні їхніх традиційних функцій. Зазначена трансформація обмежує реалізацію можливостей ЗМІ як соціального інституту, зате широко залучає їх до політичної діяльності, роблячи ЗМІ серйозним інструментом в боротьбі за владу як з боку політичних структур, так і фінансово-промислових груп. Залежність ЗМІ від чинників трансформації обумовлюється недосконалістю законодавства у цей період, що активно використовується пануючою верхівкою у своїх цілях. Хоча й спостерігається поступовий прогрес, ЗМІ нерідко продовжують використовуватися як потужна ідеологічна зброя для залучення населення до певних цінностей. Це відбувається завдяки певній економічній і політичній обстановці, внаслідок трансформації політичного режиму.

Трансформаційні процеси, які стосуються масової свідомості, проявляються не стільки у внутрішньому оновленні ціннісних систем, як у паралельному співіснуванні та взаємному перетині груп населення з полярно різними ціннісними системами та зміні їхньої чисельності стосовно один до одного. Головними чинниками, які визначають подібну диференціацію, виступають вік, місце проживання і рівень доходів. Установка на ліберально-демократичні цінності, які пов’язують із західним шляхом розвитку, переважає у групі молоді до 30 років, а також в осіб з високими прибутками. Тут варто згадати про те, що саме молодь, нові покоління проводять у взаємодії зі ЗМІ (Інтернет, персональний комп’ютер, мережеві ігри, месенджери) більше 50% свого вільного часу [9]. Для сучасної молоді ЗМІ є основним джерелом інформації про соціально-політичні події. Здатність нових поколінь швидше

сприймати інформацію зі ЗМІ посилює поколінні розбіжності. При цьому деякі ЗМІ табуують окремі елементи соціального і політичного досвіду індивіда, посилюючи його інтерес до цих тем. У межах політичного досвіду це стосується переважно ідеологій, відкинутих унаслідок певних історичних подій (зокрема, фашизм, нацизм, у деякій мірі – комунізм та анархізм, а також певні релігійні течії). Для нових ЗМІ (передусім, Інтернет), на відміну від сім'ї, освітніх установ і мас-медіа, вбудованих до існуючих політичних та соціальних систем, ці табу є фікцією. Інтернет, а також глобальні мережі супутникового мовлення надають індивіду всю інформацію, яка відповідає його потребам, формуючи цим самим ефект ентропії (надмір інформації в межах каналу-ретранслятора). Наслідком цього феномену є нездатність старших поколінь обробляти значні потоки медіа-контенту тощо.

На розмивання ціннісних орієнтацій впливають також й соціально-психологічні чинники: посилення психоемоційної напруги, загострення відчуття несправедливості того, що відбувається навколо, почуття страху перед свавіллям і розгулом злочинності, відчуття неможливості вплинути на процеси, що відбуваються в суспільстві. Таке загострення психоемоційного стану супроводжується зникненням звичних джерел існування, усталених установок та життєвих орієнтирів.

Оскільки колишня система цінностей за нових умов вже не забезпечує ефективне виживання, а вплинути на процеси змін, що відбуваються навколо, неможливо, єдино адекватною реакцією стає прагнення змінити себе, свої уявлення про принципи і цінності сучасного життя. У той же час збереження традиційних, засадничих цінностей дозволяє створити захисний психологічний бар'єр від змін, що відбуваються у суспільстві.

Така позиція виступає своєрідним морально-психологічним захистом від реальної дійсності, тобто певною внутрішньоособистісною духовною компенсацією дефіциту життєвої справедливості і матеріального достатку. Внаслідок цього в суспільстві переважає саме адаптаційна стратегія, підґрунтям якої є прагнення до соціального виживання,

збереження колишнього або хоча б мінімально прийняттого статусу. Цей тип стратегії сприяє зниженню соціальної напруги, поліпшенню соціального настрою і тим самим полегшує подальші соціальні перетворення. У той же час така стратегія є вимушеною, що означає її ситуативність та відсутність наявності певного ціннісного підґрунтя.

Таким чином, у нових незалежних державах нерідко співіснують дві різні моделі ціннісних систем. Одна з них тяжіє до постіндустріальної індивідуалістичної моделі цінностей західного типу, а інша пов'язана з носіями традиціоналістської ментальності народу, тяжіє до патріархальної моделі цінностей. Межа між носіями цих ціннісних систем може бути як розмитою, так і проявлятися у наявності чітко оформлених груп, розкол між якими поступово збільшується [10].

Що стосується впливу нових інформаційних технологій на масову політичну свідомість, то важливо розуміти – для того щоб формувати у населення політичну активність, інформація повинна мати спонукальний мотив і стимулювати до дії. Аудиторія повинна брати безпосередню участь в політичних дискусіях тощо.

Не варто забувати, що вплив ЗМІ на формування політичної самосвідомості індивіда є опосередкованим. Він виражається у побудові порядку денного, списку найбільш актуальних соціальних і політичних проблем, які привертають його увагу. Вплив ЗМІ посилюється, якщо вони транслюють інформацію про проблеми, з якими індивід не стикається у повсякденному житті. Політична сфера – єдиний тематичний блок, у межах якого вимірюється вплив ЗМІ [11].

Найбільшу небезпеку для демократичного розвитку нових незалежних держав репрезентують інформаційні впливи на громадську думку, політичний світогляд, що формується під впливом ЗМІ, порушення прав свободи слова, монополія державної влади на інформування населення про політичне та соціальне життя. Серед вищезазначеного особливо варто виділити маніпулювання політичною свідомістю [12]. Політична реклама належить до інструментів активного психологічного впливу на людську психіку. Сферами маніпулювання є раціональні, вольові та

емоційні компоненти масової свідомості. “Засмічення” каналів комунікації недостовірними і/або фрагментарними повідомленнями сприяє становленню “маніпулятивного суспільства”.

Висновки. Наприкінці ХХ ст. демократично налаштовані українці та політики демократичної орієнтації вірили, що варто зруйнуватися постколоніальному тоталітарному режиму, як відразу постане демократична правова держава з ринковою економікою, яка буде спиратися на активну підтримку громадянського суспільства. Проте, як свідчить історія нових незалежних держав, такі думки були утопією. Для переходу країни після понад 800 років колоніальної залежності, з переважно тоталітарними режимами, виявилось недостатньо простого заснування формальних демократичних інститутів. Самоідентифікація населення України відбувалася за умов, коли руйнування старих господарських механізмів і перерозподіл власності призвели до різкої поляризації громадян на тонкий прошарок тих, хто швидко збагатився – скоробагатків або так званих олігархів і людей, очікування яких виявились обдуреними.

Відтак, масова політична свідомість у транзитивному суспільстві характеризується суперечливістю та “розірваністю”. Небажання жити “по-старому” поєднується

у масовій свідомості з невмінням жити по-новому, із сильним розчаруванням у нових соціальних ідеалах, які для багатьох виявились якщо не фальшивими, то недосяжними. Подібний стан масової свідомості українського суспільства є гарною умовою для маніпуляції нею з певною метою. У цьому контексті важливу роль відіграють ЗМІ та нові інформаційні технології, використання яких може мати неоднозначні наслідки, адже в сучасному глобалізованому інформаційному суспільстві управління інформаційними потоками стає одним з важелів політичної влади, а успіх майбутнього політичного розвитку залежить від якості управління політичною інформацією.

Нові інформаційні технології вже значно трансформували політичний ландшафт, адже будь-яка влада, від держави до приватної організації, спирається на контроль за комунікацією та інформацією. Глобальні технологічні та парадигмальні зрушення, які відбуваються сьогодні у сфері суспільно-політичної комунікації, безпосередньо визначають можливі сценарії трансформації традиційних політичних систем, і зокрема інститутів політичної влади, особливо це стосується нових незалежних держав, де інформаційна сфера не врегульована на належному рівні.

Список використаних джерел

1. Чорний В.С. Військова організація України: становлення та перспективи розвитку: монографія. Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2009. 368 с.
2. Чорний В.С. Типологізація армій нових незалежних держав та їхня участь в суспільно-політичних процесах. К.: Наук. світ, 2000. 31 с.
3. Український соціум / Власюк О.С., Крисаченко В.С., Степико М.Т. та ін. / За ред. В.С.Крисаченка. К.: Знання України, 2005. 792 с.
4. Чорний В.С. Українське суспільство на сучасному етапі: виклики і загрози. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2019. № 3 (липень – вересень). С. 179–194.
5. Задорин И., Бутова Ю., Сюткина А. СМИ и массовое политическое сознание: взаимовлияние и взаимозависимость. Режим доступа: <http://www.xn--h1aejdi8a.xn--p1ai/upload/iblock/b9c/9909ar-05.pdf>. Назва з екрану.
6. Тощенко Ж.Т. Фантомы общественного сознания и поведения. // Социологические исследования. 2004. № 12.
7. Чорна І.В. Дигіталізація як одна з тенденцій розвитку медіагалузії / І.В. Чорна // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2014. № 1. С. 76–81.
8. Місцева преса: посібник для ЗМІ. Як регіональним журналістам працювати за часів нових медіа та кризи демократії. / Під ред. О. Іванової. Київ: ТОВ “Бізнесполіграф”, 2019. 232 с. Режим доступа: http://www.ualocal.media/wp-content/uploads/2019/09/tutorial_print.pdf.
9. Собкин В.С., Адамчук Д.В. Отношение участников образовательного процесса к информационно-коммуникационным технологиям. М., 2006. 156 с.
10. Постсоветская трансформация политических систем новых независимых государств: материалы международной науч-практ. конф. (Москва, 25 ноября 2011 года) / ред. В.Г. Егоров. М.: Изд-во МГОУ, 2012. 286 с.

11. Кастельс М. Власть коммуникации; [пер. с англ. Н.М. Тылевич; под науч. ред. А.И. Черных; Нац. исслед. ун-т “Высшая школа экономики”]. 2-е изд., доп. Москва: Изд. дом Высш. шк. экономики, 2017. 590 с.
12. Ромашкина А.Б. Феномен власти в условиях информационного общества // Государственное управление. Электронный вестник. 2019. № 75. С. 194–208.

References

1. Chornuy V. S. (2009) Viyskova organizatsiya Ukrayini: stanovlennya ta perspektivi rozvitku: monografiya [Military organization of Ukraine: formation and prospects of development: Monograph]. Nizhyn, Aspekt-Poligraf Publishing House, 368 (in Ukrainian).
2. Chornuy V. S. (2000) Tipologizatsiya armiy novih nezalezhnih derzhav ta yihnya uchast v suspilno-politichnih protsesah [Typology of the armies of the newly independent states and their participation in socio-political processes]. Kyiv, Naukovyi Svit, 31 (in Ukrainian).
3. Vlasiuk, O. S., Krysachenko, V. S., Stepyko, M. T. (2005). Ukrainskyi sotsium [Ukrainian society]. Kyiv, Znannia Ukrainy, 792 (in Ukrainian).
4. Chornuy V. S. (2018) Suchasne ukrainske suspilstvo: vyklyky i vidpovidi [Modern Ukrainian society: challenges and answers]. Social development & Security, 5(7), 41-55 (in Ukrainian).
5. Zadorin, I., Burova, Y., Syutkina, A. SMI i massovoe politicheskoe soznanie: vzaimovliyanie i vzaimozavisimost [Media and mass political consciousness: mutual influence and interdependence] (electronic journal). Available at: <http://www.xn--h1aejdi8a.xn--p1ai/upload/iblock/b9c/9909ar-05.pdf> (in Russian).
6. Toschenko, Zh. T. (2004). Fantomyi obschestvennogo soznaniya i povedeniya [Phantoms of public consciousness and behavior]. Moscow, Sociological research, 12 (in Russian).
7. Chorna I. V. (2014) Digitalizatsiya yak odna z tendentsiy rozvitku mediagaluzi [Digitalization as one of the development trends of the media industry]. Library science. Documentation. Informology, 1, 76–81 (in Ukrainian).
8. Ivanova, O. (2019). Mistseva presa: posibnyk dlia ZMI. Yak rehionalnym zhurnalistam pratsiuvaty za chasiv novykh media ta kryzy demokratsii [Local press: a guide for the media. How regional journalists should work in times of new media and the crisis of democracy]. Kyiv, 232 (in Ukrainian).
9. Sobkin, V. S., Adamchuk, D. V. (2006). Otnoshenie uchastnikov obrazovatel'nogo protsessa k informatsionno-kommunikatsionnyim tehnologiyam [Attitude of participants in the educational process to information and communication technologies]. Moscow, 156 (in Russian).
10. Egorov, V. G. (2012). Postsovetskaya transformatsiya politicheskikh sistem novykh nezavisimyyh gosudarstv [Post-Soviet transformation of the political systems of the newly independent states] (International Scientific Conference Materials). Moscow: MGOU Publishing House, 286 (in Russian).
11. Castells, M. (2017). Vlast kommunikatsii [Communication Power]. Moscow: The Higher School of Economics Publishing House, 590 (in Russian).
12. Romashkyna, A. B. (2019). Fenomen vlasti v usloviyah informatsionnogo obschestva [The phenomenon of power in the information society]. “Gosudarstvennoe upravlenie. Elektronnyy vestnik”, 75, 194-208 (in Russian).

Резюме

Черная И. В. аспирант, Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова

ТРАНСФОРМАЦИЯ МАССОВОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

В статье рассматривается проблема трансформации массового политического сознания в условиях модернизации политической системы Украины. Определено, что политическое сознание формируется под влиянием не только национально-культурных особенностей страны, уровня ее экономического, социального и технологического развития, но и конкретной социально-политической обстановки, в которой она находится. Выделены специфические характеристики массового политического сознания в обществах новых независимых государств, к которым относится и Украина.

Ключевые слова: политическое сознание; массовое сознание; новые информационные технологии; политическая психология; модернизация политической системы.

Summary

*Chorna I. V. a postgraduate student,
National Pedagogical Dragomanov University*

TRANSFORMATION OF MASS POLITICAL CONSCIOUSNESS UNDER THE MODERNIZATION OF THE UKRAINIAN POLITICAL SYSTEM

The article considers the problem of transformation of mass political consciousness under the modernization of the political system of Ukraine. It is determined that political consciousness is formed under the influence not only of national and cultural features of the country, the level of its economic, social and technological development, but also the specific socio-political situation it is experiencing. The specific characteristics of the mass political consciousness in the societies of the newly independent states, to which Ukraine belongs, were singled out.

Introduction. *Modern Ukrainian society is experiencing a global transformation of its entire system, which began with Ukraine's independence. During the formation of the political system, Ukraine faced many problems characteristic of the development of newly independent states or so-called transitive societies.*

The political system is an ontological condition for the existence of mass political consciousness, and its transformation affects various aspects of this phenomenon. On the other hand, the mass political consciousness itself can influence the process of transformation of the political system. In this regard, the question arises about the trends of transformation of mass political consciousness in the process of modernization of the political system of the newly independent state.

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the transformation of the mass political consciousness under the modernization of the political system of Ukraine as a new independent state.

Methods. *The methodological basis of the article is a set of principles, approaches, general and special methods of political psychology, neo-institutionalism and transitology. Defined research objectives and methodology of work led to the use of scientific methods, analysis, synthesis, abstraction, classification. The systemic approach made it possible to consider the mass political consciousness as an integral part of the socio-political reality.*

Originality. *The scientific novelty of the article is that for the first time the features of mass political consciousness were analyzed from the point of view of transitive societies. It was found that the new information technologies are the important factor in changing the political consciousness in the newly independent states, which includes Ukraine. It is determined that the mass political consciousness in transitive societies is mostly unconventional, due to a combination of uncertainty and informality of its rules, difficulties in institutional control by government agencies and virtually unlimited influence of new information technologies.*

Conclusion. *Mass political consciousness in a transitive society is characterized by contradictions and "rupture". The reluctance to live "the old way" is combined in the mass consciousness with the inability to live the new way, with a strong disappointment in the new social ideals, which for many proved to be false or unattainable. Such a state of mass consciousness of Ukrainian society is a good condition for its manipulation for certain purposes. In this context, the media and new information technologies play an important role. Their use can have ambiguous consequences, because in today's globalized information society, information flow management is becoming one of the levers of political power, and the success of future political development depends on the quality of political information management.*

Key words: *political consciousness; mass consciousness; new information technologies; political psychology; modernization of the political system.*

Received/Поступила: 12.03. 21.